

ARALIQ HESABAT
9–24 mart 2018

29 mart 2018

I. QISA İCMAL

- 11 aprel 2018-ci il tarixində Azərbaycan prezidenti növbədənənar prezident seçkilərinin keçirilməsini elan etdi. Prezident ümumxalq səsverməsi yolu ilə yeddi il müddətinə seçilir. Əgər namizədlərdən heç biri verilmiş səslərin yarısından çoxunu toplamazsa, ən çox səs toplayan iki namizəd arasında seçkilərin ikinci turu keçirilir. Mərkəzi Seçki Komissiyası (MSK) hamısı kişi olmaqla səkkiz namizədi qeydə alıb.
- 2016-cı ildə keçirilmiş referendum ilə qəbul edilmiş konstitusiya düzəlişləri prezidentin səlahiyyətlərini daha da artırır. Müfəssəl Seçki Məcəlləsi bütün növ seçkiləri və referendumları nizamlayır. 2016-cı ilin konstitusiya düzəlişlərinə uyğunlaşdırmaq üçün bu Məcəlləyə sonuncu dəfə 2017-ci ilin dekabr ayında düzəliş olunub. Azərbaycan demokratik seçkilər ilə əlaqədar əsas beynəlxalq və regional sazişlərin üzvüdür.
- Rəsmi 22 günlük seçki kampaniyası müddəti 19 martdan başlayıb. Seçki kampaniyası hal-hazırda ümumiyyətlə zəif hiss olunur. Bir çox DTİHB-nun Seçki Müşahidə Missiyasının (SMM) müsahibi bildirib ki, onlar seçkilərin həqiqətən rəqabətli əsasda keçiriləcəyini gözləmir. Bir neçə müxalifət partiyası seçkiləri ya boykot etməyə çağırır, ya da seçkilərdə iştirak etmir.
- Seçki prosesi MSK, 125 Dairə Seçki Komissiyası (DSK) və təxminən 5,400 Məntəqə Seçki Komissiyası (MnSK) tərəfindən həyata keçirilir. Qanunla komissiyaların tərkibi parlamentdə təmsil olunan siyasi qüvvələri əks etdirir. Bəzi DTİHB SMM müsahibləri bunun seçki administrasiyasının müstəqilliyini və qərəzsizliyini məhdudlaşdırma biləcəyi ilə bağlı fikirlər səsləndirib. Seçki komissiyaları yaxşı təmin olunmuş və peşəkar təəssürat bağışlayır. MnSK-lara təlimlər keçirilib.
- 5.2 milyona yaxın qeydiyyatda alınmış seçici vardır. Seçici siyahıları onlayn mövcuddur və həmçinin ictimai baxış üçün sərgilənmişdir. Seçicilər düzəlişlərin aparılmasını tələb edə bilər. Seçki rəsmilərinin göstərilmiş səylər nəticəsində dəqiq seçici siyahılarının hazırlandığını DTİHB SMM-a bildirdikləri halda, digər müsahiblər qeydiyyatda alınmış seçicilərin sayı ilə səsvermə yaşında olan vətəndaşların sayı arasında böyük ziddiyyət olduğunu qeyd etmişlər.
- Namizədlər kampaniya ilə əlaqəli bütün əməliyyatların aparılması üçün bank hesabı açmalı və seçki prosesi müddətində MSK-ya üç maliyyə hesabatı təqdim etməlidirlər. 24 mart tarixinə namizədlər tərəfindən təqdim olunmuş heç bir kampaniya maliyyə hesabatı MSK-nın veb saytında yerləşdirilməyib. MSK-dan keçirdiyi kampaniya maliyyə hesabatlarının yoxlanmasının nəticələrini dərc etmək tələb olunmur.
- İfadə azadlığı, mətbuat azadlığı və informasiya əldə etmək hüququ Konstitusiya ilə təmin olunur. Diffamasiya və böhtan cinayət əməli olaraq qalır və bu, 2016-cı ildən etibarən onlayn məzmunla da tətbiq olunur. Prezidentin şərəf və ləyaqəti Cinayət Məcəlləsi və Konstitusiya ilə qorunur. Namizədlərə ayrılan pulsuz efir vaxtı əsasən ictimai yayım şirkəti tərəfindən yayımlanan debatlar üçün istifadə olunacaqdır. Bir çox DTİHB SMM müsahibləri ənənəvi mətbuatın qərəzsiz və müstəqil olmadığını qeyd etmişlər.

- ATƏT qarşısında öhdəliklərə uyğun olaraq Seçki Məcəlləsində vətəndaş və beynəlxalq seçki müşahidəçiliyi müəyyən olunur. Bundan əlavə, namizədlərin özlərinin səlahiyyətli nümayəndələri və müşahidəçiləri ola bilər.
- Hesabat müddəti ərzində hələ ki, məhkəmələrə, MSK-ya və görüş keçirilmiş DSK-lara heç bir şikayət daxil olmayıb. DTİHB SMM müsahibləri bu seçkilərdə çox az sayda şikayətlərin qeydiyyata alınacağını gözləyirlər.

II. GİRİŞ

11 aprel növbədənənar prezident seçkilərini müşahidə etmək üçün Azərbaycan Respublikasının Hökumətinin dəvətini aldıqdan sonra və 21-22 fevral tarixlərində keçirilmiş Ehtiyacların Qiymətləndirilməsi Missiyasının nəticələri əsasında ATƏT-in Demokratik Təsisatlar və İnsan Haqları Bürosu (DTİHB) 9 mart tarixində Seçki Müşahidə Missiyası (SMM) təsis edib.¹ Corien Jonker-in rəhbərlik etdiyi SMM Bakıda yerləşməklə 11 üzvlük əsas heyətdən və 15 marta bütün ölkə üzrə 13 əraziyə göndərilmiş 28 uzunmüddətli müşahidəçidən (UMM) ibarətdir. Missiyanın üzvləri ATƏT-in 20 iştirakçı dövlətindən seçilib. DTİHB seçki günü icraatlarını, həmçinin səsverməni, səslərin sayılmasını və nəticələrin tabulyasiyasını müşahidə etmək üçün iştirakçı dövlətlərdən 280 nəfər qısamüddətli müşahidəçinin ezam edilməsini xahiş edib.

III. ÜMUMİ MƏLUMAT VƏ SİYASİ KONTEKST

Qarşıdan gələn növbədənənar prezident seçkiləri parlamentdə yerlərin əksəriyyətinə sahib olan hakim Yeni Azərbaycan Partiyasının (YAP) üstün olduğu siyasi mühitdə baş verir. YAP sədri və hal-hazırda vəzifədə olan Prezident İlham Əliyev dördüncü dəfə ardıcıl olaraq namizəddir.

Azərbaycanda prezident idarəetmə sistemi mövcuddur və burada prezident parlament ilə müqayisədə geniş konstitusional səlahiyyətlərə malikdir. Prezident nazirlər kabinetini təyin edir və ona sədrlik edir, vitse-prezidentləri, eləcə də mərkəzi və yerli icra hakimiyyəti orqanlarını təyin edir. Prezident həmçinin Konstitusiya Məhkəməsinin, Ali Məhkəmənin və Apellyasiya məhkəmələrinin hakimlərinin və Baş Prokurorun namizədliyini irəli sürür və onlar da rəsmi olaraq parlament tərəfindən təyin edilir.

Prezident tərəfindən irəli sürülmüş və 2016-cı ildə referendumla qəbul olunmuş konstitusiya dəyişiklikləri ilə prezidentlik müddəti beş ildən yeddi ilə qədər artırıldı, prezidentə növbədənənar prezident seçkisi təyin etmək və parlamenti buraxmaq hüququ verildi, birinci vitse prezident və vitse prezident vəzifələri müəyyən olundu və prezidentliyə namizədlər üçün minimum yaş həddi tələbi ləğv edildi.

BMT İnsan Hüquqları Komitəsi və Avropa Şurasının Venesiya Komissiyası bu düzəlişlərin razılaşdırıldığı proses, eləcə də bu dəyişiklər nəticəsində prezidentin səlahiyyətlərinin genişləndirilməsi ilə bağlı ciddi narahatlıqlarını ifadə ediblər.² 2017-ci ilin fevral ayında Mehriban Əliyeva birinci vitse prezident təyin olundu.

5 fevral 2018-ci ildə prezident 11 aprel tarixində növbədənənar prezident seçkilərinin keçirilməsini bəyan etdi.³ Hakimiyyət nümayəndələri DTİHB SMM-ə növbədənənar seçkilərin 2025-ci ildə prezident və parlament seçkilərinin üst-üstə düşməməsi üçün zəruri olduğunu bildirdilər. DTİHB

¹ [DTİHB-nun Azərbaycan haqqında əvvəlki hesabatlarına](#) baxın.

² BMT-nin İnsan Hüquqları Komitəsinin [Azərbaycanın dördüncü dövrü hesabatı üzərində yekun müşahidələri](#) (16 noyabr 2016), CCPR/C/AZE/CO/4, paragraf 6 və Venesiya Komissiyasının [26 sentyabr 2016-cı il Referendumuna təqdim olunmuş Konstitusiya Dəyişikliklərinin Layihəsinə dair Rəyi](#) (18 oktyabr 2016).

³ Prezident seçkilərinin normal keçirilməsi tarixi 17 oktyabr 2018-ci il idi.

SMM-in bir neçə müsahibi prezidentin bu seçkini altı ay qabağa çəkmək qərarını kəskin şəkildə tənqid etmişlər.

Bir çox DTİHB SMM müsahibi bu seçkilərin həqiqətən rəqabətli keçiriləcəyinə inanmadıqlarını qeyd edərək iddia etmişlər ki, bu seçkidə hazırkı prezidentə rəqib olan namizədlər ya alternativ siyasi platforma təqdim etmirlər, ya da hətta hazırkı prezidenti açıq şəkildə dəstəkləyirlər. Bir neçə müxalifət partiyası seçkiləri boykot etməyə çağıraraq bildirmişlər ki, onlar bu seçkilərdə iştirak etməyəcəklər, çünki hesab edirlər ki, bu seçkilər rəqabətsiz mühitdə baş verir. Digər partiyalar növbədənənar seçki tarixinin onların seçkilərdə əhəmiyyətli şəkildə iştirak etməsinə lazımi qədər müddət vermədiyini iddia edərək seçkilərdə iştirak etmir. DTİHB SMM-in YAP-dan olan müsahibləri müxalifət tərəfindən irəli sürülən səbəbləri tənqid etmiş və qeyd etmişlər ki, müxalifət partiyaları seçkilərin 2018-ci ilin müəyyən tarixində keçiriləcəyini bilməli idilər.

Həmçinin bir siyasi hərəkat da qeyd etmişdir ki, Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin (AİHM) qərarlarına baxmayaraq, İlqar Məmmədovun seçkilərdə namizəd kimi iştirakının qarşısı alınmışdır.⁴ Bir çox müsahib DTİHB SMM-ə toplaşma və birləşmə azadlığı baxımından üzləşdikləri qadağalar haqqında məlumat vermişlər, onlardan bəziləri davamlı olaraq polis nəzarəti altında olduqlarını bildirmişlər.

İctimai-siyasi həyatda qadınlar az sayda təmsil olunurlar, hazırkı parlamentdə 125 yerdən 21-ni qadınlar tutur, 14 dövlət komitəsi sədrindən yalnız bir nəfəri qadındır və heç bir qadın nazir yoxdur.⁵ Prezidentliyə namizəd olan səkkiz nəfərin hamısı kişidir. 1998-ci ildə Qadın Məsələləri üzrə Dövlət Komitəsi yaradılıb (onların mandatı 2006-cı ildə genişləndirilərək həmçinin ailə və uşaqlar ilə bağlı məsələləri əhatə edib). Bu komitənin əsas vəzifəsi bu qrupların insan və vətəndaş hüquqlarının və əsas azadlıqlarının qorunmasını təmin etmək olmuşdur.

IV. HÜQUQİ ÇƏRCİVƏ VƏ SEÇKİ SİSTEMİ

Prezident seçkiləri əsasən 1995-ci il Konstitusiyası (2009-cü ildə və ən son 2016-cı ildə düzəliş olunub), 2003-cü il Seçki Məcəlləsi (ən son 2017-ci ildə düzəliş olunub) və digər əlaqədar qanunvericilik aktları ilə tənzimlənir.⁶ Seçki Məcəlləsini tətbiq etmək üçün Mərkəzi Seçki Komissiyası (MSK) seçki prosesinin müxtəlif aspektləri ilə bağlı qayda və təlimatlar qəbul edir.⁷ Azərbaycan demokratik seçkilərin keçirilməsinə dair əsas beynəlxalq və regional sazişlərin üzvüdür.⁸

⁴ Baxın [İlqar Məmmədov v. Azərbaycan](#), No. 919/15 (AİHM 16 noyabr 2017) . Hərəkat həmçinin DTİHB SMM-ə bildirmişdir ki, yer tapmaqda üzləşməkdə davam etdikləri maneələr səbəbindən öz təsis qurultayını keçirə bilməyib.

⁵ Həmçinin baxın [BMT-nin Qadınlara qarşı Ayrışkılıq Komitəsinin \(QQASK\) “Azərbaycana dair Yekun Müşahidələr” \(12 mart 2015\)](#), CEDAW/C/AZE/CO/5, paraqraf 26.

⁶ Siyasi Partiyalar haqqında Qanun, Toplaşma Azadlığı haqqında Qanun, Qeyri-Hökumət Təşkilatları haqqında Qanun, Hüquqi Şəxslərin Dövlət Qeydiyyatı və Dövlət Reyestri haqqında Qanun, Radio və Televiziya Yayımı haqqında Qanun, Məlumatlar əldə etmək haqqında Qanun və Cinayət Məcəlləsinin, İnzibati Prosessual Məcəllənin və Mülki Prosessual Məcəllənin müvafiq müddəaları.

⁷ Qaydalar Ədliyyə Nazirliyi tərəfindən normativ hüquqi aktlar kimi qeydiyyatla alınır. MSK DTİHB SMM-ə bildirmişdir ki, o, indiyə qədər təxminən 60 qayda və təlimat nəşr edib ki, onlardan da 10-u məhz prezident seçkiləri ilə əlaqədardır.

⁸ O cümlədən 1966-cı il Vətəndaş və Siyasi Hüquqları haqqında Beynəlxalq Pakt, 1979-cu il Qadınlara qarşı Ayrışkılıq Bütün Formalarının Aradan qaldırılmasında dair Konvensiya, 1965-ci il İrqi Ayrışkılıq Bütün Formalarının Aradan qaldırılmasında dair Beynəlxalq Konvensiya, 2003-cü il Korrupsiyaya qarşı Konvensiya, 2006-cı il Əlilliyi olan Şəxslərin Hüquqlarına dair Konvensiya, 1950-ci il Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyası, və 2002-ci il Müstəqil Dövlətlər Birliyinə Üzv Dövlətlərdə Demokratik Seçkilərin, Seçki Hüquqlarının və Azadlıqlarının Standartlarına dair Konvensiya. Azərbaycan həmçinin Venesiya Komissiyasının və Korrupsiyaya qarşı Dövlətlər Qrupunun (GRECO) üzvüdür.

Konstitusiyada əsas hüquqlar və azadlıqlar, o cümlədən toplaşma, ifadə, birləşmə və informasiya əldə etmək azadlığı, eləcə də siyasi həyatda iştirak etmək hüququ müəyyən olunur. Konstitusiyada həmçinin gizli səsvermə yolu ilə ümumi, bərabər və birbaşa seçki hüququna təminat verilir. Seçki Məcəlləsi Azərbaycanda bütün səviyyələrdə referendum və seçkilərin keçirilməsini nizamlayan ümumi bir sənəddir. Sonuncu prezident seçkilərindən bəri bu məcəlləyə bir neçə dəfə düzəliş olunub. Ən son düzəlişlər 15 dekabr 2017-ci ildə edilmiş və əsasən Seçki Məcəlləsini 2016-cı il konstitusiya dəyişiklərinə uyğunlaşdırmaq məqsədi daşımışdır.⁹

Bir neçə DTİHB SMM müsahibi əsas toplaşma və birləşmə azadlıqlarına məhdudiyyətlər ilə bağlı daha əvvəl səsləndirilmiş narahatlıqları nəzərə çatdırmaqla hazırkı hüquqi çərçivə və onun tətbiqinin azad seçki kampaniyasının aparılmasını əngəllədiyini bildirmişdir.¹⁰

Prezident heç bir seçici iştirakı tələbi olmadan verilmiş səsərin mütləq əksəriyyəti ilə ümumxalq səsverməsi yolu ilə yeddi il müddətinə birbaşa seçilir. Əgər heç bir namizəd tələb olunan əksər səs çoxluğunu toplamazsa, birinci turdan sonra ikinci Bazar günü ən çox səs toplamış iki namizəd arasında ikinci dövrə keçiriləcəkdir.

V. SEÇKİ ADMINISTRASIYASI

Prezident seçkisi MSK, 125 Dairə Seçki Komissiyası (DSK) və 5,426 Məntəqə Seçki Komissiyasından (MnSK) ibarət üç səviyyəli seçki administrasiyası tərəfindən həyata idarə olunur.¹¹ Bütün seçki komissiyaları 2016-cı ilin aprel ayında yaradılmış cari tərkiblə beş il müddətinə təyin olunmuş daimi orqanlardır. MSK-nın 18 üzvü parlament tərəfindən seçilir, DSK-lar (hər biri 9 üzvdən ibarət olmaqla) MSK tərəfindən təyin olunur, MnSK-lar isə (hər biri 6 üzvdən ibarət olmaqla) müvafiq DSK-lar tərəfindən təyin olunur. 18 MSK üzvündən üçü qadındır, həmçinin iki katibdən biri də qadındır. Müvafiq olaraq DSK və MnSK səviyyələrində üzvlərin 17 və 36 faizi qadındır. Xarici İşlər Nazirliyi (XİN) ölkə xaricində yaradılmış 41 səsvermə məntəqəsində ölkəxarici səsvermə prosesini əlaqələndirir.

Qanunla bütün seçki komissiyalarının tərkibi parlamentdə təmsil olunan siyasi qüvvələri əks etdirir: parlamentdəki əksəriyyət, azlıq (parlamentdə təmsil olunan digər siyasi partiyalar olaraq müəyyən edilir) və müstəqil namizədlər kimi seçilən parlament üzvləri tərəfindən təyin olunan deputatlar üçün üç bərabər kvota saxlanılır. Bəzi DTİHB SMM müsahibləri bildirmişdir ki, bu düstur nəzəriyyədə yaxşı olsa da, təcrübədə bu, parlamentdə əksəriyyət, azlıq və müstəqillər arasında siyasi fərqlənmənin olmadığını nəzərə alaraq seçkinin müstəqil və qərəzsiz keçirilməsini məhdudlaşdırır.¹² Bundan başqa, bütün komissiyaların sədrləri qanunla parlamentin əksəriyyətinin təyin etdiyi şəxslərdir.

MSK seçkinin keçirilməsi üçün ümumi məsuliyyət daşıyır.¹³ MSK tələb olunduqda, iclaslar keçirir. Belə iclaslara mütəmadi olaraq DTİHB SMM dəvət olunur və həmçinin mətbuat və bəzi namizədlərin nümayəndələri belə tədbirlərdə iştirak edir. DTİHB SMM-in iştirak etdiyi iclaslar zamanı MSK

⁹ Seçki Məcəlləsinə edilmiş digər dəyişikliklər səsvermə üçün zərflərdən istifadənin aradan qaldırılması kimi bir sıra səsvermə prosedurlarını dəyişdirmiş və namizədlərin pulsuz efir vaxtı üçün kompensasiya öhdəliyini ləğv etmişdir.

¹⁰ Baxın [BMT İnsan Hüquqları Komitəsinin “Azərbaycanın dördüncü dövrü hesabati üzərində yekunlaşdırıcı müşahidələr” \(16 noyabr 2016\)](#), CCPR/C/AZE/CO/4, paraqraf 38, 40 və 42. [Həmçinin baxın “Azərbaycanda demokratik institutların fəaliyyəti” haqqında Avropa Şurasının Parlament Assambleyasının Qətnaməsi \(11 oktyabr 2017\), paraqraf 6, 7 və 8.](#)

¹¹ 125 DSK-dan 10-u 335 000 yaxın məcburi köçkün vətəndaş üçün fəaliyyət göstərir. Xəstəxanalarda, digər stasionar müəssisələrdə, həbsxanalarda və saxlanma mərkəzlərində və hərbi hissələrdə səs vermək üçün əlavə 215 MnSK yaradılıb.

¹² Parlamentin [stenoqrafiyalarına](#) baxın.

¹³ Buraya namizədlərin qeydiyyatı, seçicilər reyestrinin tutulması və DSK-nın qərarlarına qarşı şikayətlərə baxılması fəaliyyətləri daxildir. MSK həmçinin kampaniyanın maliyyəsi və kampaniya zamanı mətbuata nəzarətin aparılması üçün cavabdehdir.

qərarları yekdilliklə qəbul etmişdir və MSK üzvlərinin böyük əksəriyyəti müvafiq mövzular üzrə müzakirələrdə iştirak etməmişdir.

DTİHB SMM müşahidəçilərinin görüşdüyü DSK-lar və MnSK-lar yaxşı təmin olunmuş və peşəkar təsir bağışlayır və onlar bildirmişlər ki, seçkilər qısa vaxtda təyin edilmiş olsa da, onlar ümumilikdə seçkiyə hazırdırlar.¹⁴ Əksər DSK-lar öz qərarlarını məlumat lövhələrində təqdim edir. MSK geniş əhatəli veb sayta malik olduğu, özünün bütün qərarlarını və qaydalarını dərc etdiyi halda, DSK-ların veb saytları yoxdur. Görüş keçirilmiş bütün DSK-lar DTİHB SMM-ə bildirmişdir ki, onlar MnSK üzvləri üçün təlimlər keçib və məlumata görə həmin üzvlər təlimlərdə yaxşı iştirak edib və DSK üzvləri tərəfindən müsbət qiymətləndiriləblər.

Əvvəlki seçkilərdə olduğu kimi, şəffaflığı artırmaq məqsədilə, səsvermə və səslərin sayılması prosesini izləmək və qeydə almaq üçün MSK təxminən 1,000 seçki məntəqəsində veb kameralar quraşdırmaq təlimatını verib.¹⁵ MSK seçicilərin iştirakını artırmaq məqsədilə geniş seçici məlumatlandırma kampaniyası başlamış və məlumat posterləri, eləcə də televiziya və radioda, o cümlədən ictimai və dövlət teleradio yayımlarında efirə gedən elanlar hazırlayıb. Hal-hazırda MnSK-ları seçicilərə bildiriş vərəqələri göndərir.

Seçki Məcəlləsi ilə seçki administrasiyasına əlilliyi olan şəxslər üçün səsvermə imkanı yaratmaq öhdəliyi qoyulur.¹⁶ Seçki Məcəlləsində azlıqların dillərində seçki materiallarının hazırlanması üçün heç bir tələb yoxdur. Buna görə də, seçki büllitenləri, protokollar və digər rəsmi seçki materialları, eləcə də seçicini maarifləndirmə materialı yalnız Azərbaycan dilində hazırlanacaqdır.

VI. SEÇİCİLƏRİN QEYDİYYATI

Məhkəmə qərarı ilə yararsız hesab edilmiş şəxslər istisna olmaqla, qanunla seçki günü yaşı 18 və ya yuxarı olan bütün vətəndaşların səs vermək hüququ vardır.¹⁷ Seçici qeydiyyatı passivdir və seçici siyahıları MSK-da saxlanan inteqrasiya olunmuş ümumxalq seçici reyestrindən çıxarılır. Qanunla MnSK-lar hər il 30 may qədər, eləcə də seçki gündündən 25 gün əvvəl seçki siyahılarını yeniləyir.

Seçicilər seçici siyahılarını onlayn və ya MSK-nın qaynar xəttindən istifadə etməklə yoxlaya bilərlər.¹⁸ Bundan əlavə, MSK tərəfindən hazırlanmış seçici siyahılarının ilkin çıxarışları 7 – 17 mart tarixlərində ictimai baxış üçün MnSK-lərdə açıqlanıb, həmin vaxt ərzində seçicilər öz məlumatlarını şəxsən yoxlaya və lazım gəldikdə düzəliş edilməsini tələb edə bilərdilər. DTİHB SMM müşahidəçilərinin görüşdüyü MnSK-lar bu müddət ərzində yalnız kiçik dəyişikliklərin olduğunu bildirmişlər. Vətəndaşlar seçki günü öz yaşayış yerləri haqqında sübut təqdim etdikdə, MnSK-in qərarı ilə səs vermək üçün qeydiyyatdan keçə bilərlər. Aprel ayının 8-ə qədər seçicilər seçicinin qeydiyyatdan çıxma vəsiqələrini (SQÇV) tələb edə bilər. Bu, onlara ölkə üzrə istənilən seçki məntəqəsində səs vermək imkanı verir.¹⁹

¹⁴ Seçki Məcəlləsində MSK-ya növbədənənar seçkilər olduqda, son tarixləri azaltmağa icazə verilir. Bununla belə, bu seçki üçün MSK tərəfindən qəbul olunmuş seçki təqvimini adi prezident seçkiləri ilə eyni qanuni son tarixləri saxlayır.

¹⁵ MSK izah edib ki, səsvermə kabinetlərinin kameraların görüntü sahəsində olmaması üçün yerində nəzarət tədbirləri olacaqdır.

¹⁶ MSK DTİHB SMM-ə bildirmişdir ki, komissiya görmə qabiliyyəti zədəli olan seçicilər üçün “Braille” səsvermə qolları təmin edib və fiziki əlilliyi olan seçicilərin səs verəcəyi 1,455 seçki məntəqəsinin hamısında traplar quraşdırıb.

¹⁷ BMT Əlilliyi olan Şəxslərin Hüquqları Komitəsi (CRPD) Azərbaycana tövsiyyə etmişdir ki, “hüquq qabiliyyətindən məhrum edilmiş şəxslər üçün qadağalar götürülsün və onların səs vermək hüququ dərhal bərpa edilsin.” Baxın: CRPD [“Azərbaycana dair Yekunlaşdırıcı Müşahidələr”](#) (12 may 2014), CRPD/C/AZE/CO/1, paragraf 45.

¹⁸ MSK seçki məntəqələri tərəfindən ayrılmış [“daimi seçici siyahılarının tam paketi”](#)-ni onlayn dərc edib.

¹⁹ MSK təxminən 150,000 SQÇV çap edib payladığı halda, 1,103 seçici onları 18 marta qədər almışdır.

Martın 21-də MSK bildirmişdir ki, hazırda 5,192,063 nəfər qeydiyyatda alınmış seçici vardır, həmçinin ölkədən xaricdə səs vermək üçün 13, 828 nəfər müvəqqəti qeydiyyatda, 119,827 nəfər isə ölkə daxilində xüsusi seçki məntəqələrində səs vermək üçün qeydiyyatda alınmışdır. MSK və bir neçə DSK tərəfindən DTİHB SMM-ə bildirilmişdir ki, seçici siyahılarının dəqiqliyini təkmilləşdirmək üçün seçki administrasiyası ciddi səylər göstərmişdir. Lakin başqa DTİHB SMM müsahibləri bunu sorğulayaraq bildirmişlər ki, bu siyahılarda seçicilərin sayı Dövlət Statistika Komitəsinin verdiyi məlumatlara əsasən səsvermə yaşı olan vətəndaşların sayından kifayət qədər azdır.²⁰

VII. NAMİZƏDLƏRİN İRƏLİ SÜRÜLMƏSİ VƏ QEYDİYYATI

Qeydiyyatda alınmış seçicilər olmaqdan əlavə, prezidentliyə namizədlərdən ən azı 10 il Azərbaycanda daimi yaşamış olmaları, ali təhsilli olmaları, ikili vətəndaşlığı olmamaları, başqa dövlətlər qarşısında heç bir öhdəlik daşımamaları və ya əvvəllər ağır cinayətə görə məhkumluğu olmamaları tələb edilir.²¹

İddialı şəxsin namizədliyi özü və ya qeydiyyatda alınmış siyasi partiyalar (yaxud koalisiyalar) və ya seçici qrupları tərəfindən irəli sürülə bilər. On beş potensial namizəd irəli sürülmüşdür.²² Qeydiyyatda alınmaq üçün irəli sürülmüş namizədlər 125 dairənin ən azı 60-dan minimum 50 imza olmaqla qeydiyyatda alınmış seçicilərin ən azı 40,000 dəstəkləyici imzasını toplamalı idi. Qanunla hər bir seçici yalnız bir namizədi dəstəkləyə bilər. MSK DTİHB SMM müşahidəçilərinə izah etmişdir ki, hər hansı seçici birdən çox potensial namizəd üçün imza verdikdə, yalnız MSK-ya birinci təqdim olunmuş imza etibarlı hesab olunur. On irəli sürülmüş namizəd son tarix olan 12 marta qədər imza vərəqələrini təqdim etmişdir.

MSK-nın işçi qrupu tərəfindən (İQ) təqdim olunmuş imzaların düzgünlüyü yoxlanmış və bu yoxlama MSK-nın müvafiq qərarları üçün əsas olmuşdur.²³ MSK bildirmişdir ki, komissiya qanunla tələb olunan qaydada irəli sürülmüş namizədlərə və onların nümayəndələrinə yoxlama prosesini müşahidə etmək imkanı yaratmışdır. Müəyyən olunmuş xətlər etibarlı imzaların sayını tələb olunan saydan az edərsə, çatışmazlıqları aradan qaldırmaq mümkün olmur.²⁴

İQ ekspertlərinin DTİHB SMM-ə onların çoxlu imza vərəqəsi üzərində təkrarlanan qeydlər və ya eyni əl ilə yazılmış imzaları aşkarlaya bildiklərini izah etməsinə baxmayaraq, işin həcminin və insan xətası ehtimalının imzaların yoxlanması prosesi zamanı fərqli və ya ardıcıl olmayan yanaşma ilə nəticələne biləcəyi ilə bağlı DTİHB SMM-ə bir neçə müsahib tərəfindən narahatlıqlar səsləndirilmişdir.²⁵

²⁰ 2017-ci ildən Dövlət Statistika Komitəsinin [ahali məlumatları](#) onu göstərir ki, ölkədə səsvermə yaşında olan 7.1 milyondan çox insan vardır.

²¹ 1996-cı il [BMT İnsan Hüquqları Komitəsinin 25 sayılı Ümumi Qeydinin](#) 15-ci paragrafında göstərilir ki: "... Seçkidə iştirak etməyə başqa cür uyğun olan şəxslər əsassız və ya ayrı-seçkilik tələbləri, o cümlədən təhsil, yaşayış yeri və ya mənşəyi və yaxud siyasi mənsubiyyət səbəbi ilə seçkidə iştirakdan kənarlaşdırılmamalıdır." 1990-cı il ATƏT Kopenhagen Sənədinin 24-cü paragrafında müəyyən olunur ki, hüquqlar və azadlıqlara qadağalar "qanunun məqsədinə tam nisbətə" olmalıdır.

²² MSK-nın hər bir namizədləyə baxmaq və təsdiq etmək və ya rədd etmək barədə qərar vermək üçün beş gün vaxtı olmuşdur.

²³ İQ-yə MSK üzvləri, səlahiyyətli qrafoloqlar və Daxili İşlər Nazirliyinin və Ədliyyə Nazirliyinin nümayəndələri daxildir.

²⁴ DTİHB və Venesiya Komissiyasının birgə "[Siyasi Partiyaların Nizamlanması Dairə Təlimatları](#)"-nın 77-ci paragrafında göstərilir ki, "... Partiyalara belə imzaların toplanması üçün konkret vaxtlar və lazımi qədər möhlət, eləcə də lazım olarsa, əlavə imzalar təqdim etmək imkanı verilməlidir." Bundan başqa, həmin Təlimatlarda nəzərdə tutulur ki, "Plüralizm və birləşmə azadlığını gücləndirmək üçün qanunvericilik vətəndaşı yalnız bir partiyanın dəstəkləyici siyahısını imzalamaqla məhdudlaşdırmamalıdır"

²⁵ İQ üzvləri DTİHB SMM-ə əlavə olaraq izah etmişdir ki, imzaların dəqiqləşdirilməsi bütünlükdə hər bir qeyddə olan şəxsi məlumatların vizual yoxlanması ilə, hər hansı kompüter köməyi olmadan və bir nəfərdən çox namizədin xeyrinə artıq imza atmış və ya eyni namizədin dəstəklənməsində bir neçə dəfə imza atmış şəxslərin tam siyahısını təmin etmədən aparılır.

Dəstəkləyici imzaların və digər tələb olunan sənədlərin təqdim olunmasından sonra MSK yeddi gün ərzində namizədləklə bağlı qərar verməli idi. MSK ümumilikdə səkkiz namizədi qeydə almışdır.²⁶ MSK çox sayda oxşar və ya etibarsız imza təqdim etdiklərini və bunun da etibarlı imzaların sayını 40,000-dən aşağı düşməsinə səbəb olduğunu əsas gətirərək iki nəfərin namizədliyini qeydə almamışdır.²⁷ Onlardan heç biri MSK-nın qərarından məhkəməyə şikayət etməmişdir.

VIII. TƏŞVİQAT KAMPANİYASI MÜHİTİ

Rəsmi təşviqat kampaniyasının müddəti mart ayının 19-dan başlayıb və qanuna müvafiq olaraq, səsvermənin başlanmasına 24 saat qalana qədər davam edəcək. MSK kampaniya məqsədləri üçün bütün ölkə ərazisində 168 qapalı və açıq məkan təyin edib.

Bəzi müxalifət partiyaları növbədənənar prezident seçiklərinə etiraz etmək və bununla əlaqədar kütləvi tədbirlər və yürüşlər təşkil etmək haqqında qərar verdi. Mart ayının 10-da Bakıda müxalifətin yürüşü keçirildi. Tədbirin başa çatmasından sonra, polis mətbuata açıqlama ilə bildirmişdir ki, yürüş qanuna uyğun qaydada keçirilib. Yürüşün təşkilatçıları isə iddia etmişdir ki, bir neçə fəal ya sorğuya alınıb, ya da saxlanılıb, lakin Daxili İşlər Nazirliyindən DTİHB SMM-ə verilmiş məlumatlara görə, bu iddialar həqiqətə uyğun deyildir. Bu yürüşdə DTİHB SMM-in birbaşa müşahidə etdiyi və məlumat aldığı geniş polis nəzarəti kütləvi tədbirləri və hüquq mühafizə və nəzarət tədbirlərindən istifadə hallarını nizamlayan mövcud hüquqi çərçivə daxilindədir.

Bəzi müxalifət partiyaları 22 günlük təşviqat kampaniyasının qısa olmasına etiraz edirlər, onlar bu qədər qısa müddətin onların mətbuata çıxış imkanlarını məhdudlaşdırdığını və hazırkı prezidentə qeyri-bərabər seçki üstünlüyü verdiyini iddia edirlər. YAP öz seçki kampaniyasına 21 mart tarixində keçirdiyi kütləvi tədbir ilə başladı. Partiyadan DTİHB SMM-ə bildirildi ki, kampaniyaya kütləvi tədbirlərin keçirilməsi, qapı-qapı gəzib təbliğat aparma, kampaniya materiallarının yayılması və sosial mediadan istifadə kimi tədbirlər daxil olacaq. Bunun əksinə olaraq, bir neçə prezidentliyə namizəd isə DTİHB SMM-ə bildirib ki, onlar kampaniyaları çərçivəsində maliyyə və insan resurslarının çatışmaması səbəbindən yalnız seçicilərlə kiçik miqyasda görüşlər keçirə və təbliğat apara biləcəklər.

IX. SEÇKİ KAMPANİYASININ MALİYYƏSİ

İrəli sürülmüş namizədlər öz kampaniyalarını maliyyələşdirmək üçün dəstəkləyici imzalar toplamağa başlamazdan əvvəl 24 saat əvvəl MSK tərəfindən müəyyən olunmuş bankda xüsusi hesab açmalıdırlar. Hər bir namizəd və namizədi irəli sürən siyasi partiya yalnız bir xüsusi hesab açmalıdır. Namizədlik və kampaniya ilə əlaqədar bütün maliyyə vəsaitləri və xərclər bu hesaba və bu hesabdən ödənilməlidir. Seçki günündən sonra üç gün ərzində bütün maliyyə əməliyyatları dayandırılmalıdır.

Prezidentliyə namizədlər öz kampaniyalarını yalnız şəxsi fonlardan və ianələrdən maliyyələşdirə bilər. Kampaniya məqsədləri üçün hər hansı namizədin xərcləyə biləcəyi maksimum məbləğ 10 milyon AZN-ə qədərdir (təxminən 4.79 milyon AVRO). Ayrı-ayrı şəxslərdən yardımların maksimum həddi 3,000 AZN, hüquqi şəxslərdən 50,000 AZN, namizədliyi irəli sürən partiya və ya seçicilər qrupundan isə 250,000 AZN məbləğində müəyyən olunur.²⁸ Qanunla xarici ölkələrdən və vətəndaşlardan,

²⁶ Altı namizəd siyasi partiyalar tərəfindən irəli sürülüb, bir nəfər öz namizədliyini verib, bir nəfər isə seçicilər qrupu tərəfindən irəli sürülüb. Bu səkkiz namizəd aşağıdakı şəxslərdir: İlham Əliyev (Yeni Azərbaycan Partiyası), Araz Əlizadə (Sosial Demokrat Partiyası), Fərac Quliyev (Milli Dirçəliş Hərəkatı Partiyası), Hafiz Hacıyev (Müasir Müsavat Partiyası), Qüdrət Həsənzuliyev (Bütöv Azərbaycan Xalq Cəbhəsi Partiyası), Sərdar Cəlaloğlu Məmmədov (Azərbaycan Demokrat Partiyası), Razi Nurullayev (Cəbhəçilərin Təşəbbüs Qrupu), Zahid Oruc (öz namizədliyini irəli sürüb).

²⁷ Əli Əliyev və Tural Feyruz Abbaslı .

²⁸ 1 AZN təxminən 0,48 AVRO təşkil edir.

beynəlxalq təşkilatlardan, dövlət orqanları və bələdiyyələrdən, xeyriyyə təşkilatlarından, dini birliklərdən və anonim donordan vəsaitlərin alınması qadağandır.

MSK seçki kampaniyasının maliyyəsinə nəzarət edir. Seçkidə iştirak edən namizədlərdən və ya partiyalardan kampaniya vəsaitləri və xərcləri haqqında MSK-ya üç maliyyə hesabatı təqdim etmək tələb olunur: qeydiyyat zamanı ilkin hesabat, seçki gününə 20 gün və 10 gün qalmış aralıqda aralıq hesabat və yekun nəticələrin dərc olunmasından sonra 10 gün ərzində yekun hesabat.²⁹ Hesabatlar beş gün ərzində MSK-nın veb saytında yerləşdirilməlidir.³⁰ MSK hesabatları yoxlaya və namizədlərdən və ya partiyalardan əlavə məlumatlar tələb edə bilər ki, belə məlumatlar da 10 gün ərzində və ya tələb seçki günündən əvvəl beş gün ərzində gələrsə, dərhal təqdim edilməlidir. Qanunla MSK-dan yoxlamaların nəticələrini dərc etmək tələb olunmur.

X. MEDIA

Konstitusiyada söz azadlığı, mətbuat azadlığı və informasiya əldə etmək hüququ təsbit olunur. Diffamasiya və böhtan 2016-cı ildən etibarən onlayn məzmunu da tətbiq olunmaqla cinayət hərəkətləri hesab olunur və bu cür hərəkətlər görə üç ilə qədər azadlıqdan məhrum etmə cəzası vardır.³¹ Bundan əlavə, prezidentin şərəf və ləyaqəti Cinayət Məcəlləsi və Konstitusiya ilə qorunur və bu, 2016-cı ildən etibarən onlayn məzmunu da şamil olunur və beş ilə qədər azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.³² DTİHB SMM müsahibləri öz peşəkar fəaliyyətləri ilə əlaqədar olmayan səbəblərə görə hal-hazırda həbs cəzalarını çəkməkdə olan bir sıra jurnalist və bloqer ilə bağlı narahatlıqlarını ifadə ediblər.³³

Bütün ölkəni əhatə edən 11 televiziya stansiyası Azərbaycanda siyasi məlumatların əsas mənbəyi olaraq qalmaqdadır, lakin çap mediasının dövrüyyəsi azalmaqla davam edir. Ölkə əhalisinin təxminən 80 faizinin internetə çıxışı var. Bir çox DTİHB SMM müsahibi ənənəvi mətbuatın müstəqilliyinə və qərəzsizliyinə etibar etmədiklərini ifadə edərək veb sayt və sosial medianın yeganə tənqidi məlumat mənbələri olduğunu iddia etmişlər. Bununla belə, 2017-ci ilin mart ayından İnfomasiya, İnfomasiya Təminatı və İnfomasiyanın Qorunması haqqında Qanuna edilmiş düzəlişlər Nəqliyyat, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyinə heç bir məhkəmə qərarı olmadan məzmunları səbəbindən mətbu nəşrlərin olduğu veb saytları bloklamaq hüququ verir. DTİHB SMM qeyd etmişdir ki, gündəlik siyasi məlumatlar təqdim edən bir çox veb saytlara Bakıda və regionlarda ümumimiyyətlə daxil olmaq mümkün deyil.

Seçki Məcəlləsi ilə kütləvi informasiya vasitələrində seçkiqabağı təşviqat nitqlər, müsahibələr, mətbuat konfransları, açıq müzakirələr, debatlar, dəyirmi masa müzakirələri, siyasi reklam və televiziya və radio proqramları kimi müəyyən olunur. Bu cür təşviqat kampaniyaları pulsuz (yalnız dövlət yayım şirkətlərində) və ya ödənişli (dövlət və özəl yayım şirkətlərində) ola bilər. Siyasi reklamların qiymətləri bütün rəqiblər üçün eyni olmalıdır.³⁴ Seçki Məcəlləsi yayım şirkətlərindən seçki təşviqatını proqramların başlanğıcında heç bir şərh vermədən işıqlandırmağı tələb edir.

²⁹ Seçkilərdə iştirak etməyən qeydiyyatda alınmış partiyalardan yalnız MSK-ya illik maliyyə hesabatlarını vermək tələb olunur.

³⁰ Seçki Məcəlləsinə edilmiş 2014-cü il düzəlişlərindən sonra namizədlər və partiyalar öz hesabatlarını Maliyyə Nazirliyinə deyil, MSK-a təqdim etməlidirlər. 24 mart tarixinə namizədlər tərəfindən təqdim olunmuş heç bir kampaniya maliyyə hesabatı MSK-nın veb saytında yerləşdirilməyib.

³¹ Baxın ATƏT-in Mətbuat Azadlığı üzrə Nümayəndəsinin (MAN) [15 may 2013-cü il](#) və [6 mart 2017-ci il](#) tarixli bəyanatları.

³² Baxın ATƏT MAN-ın [17 noyabr 2016-cı il](#) tarixli bəyanatı.

³³ Baxın həmçinin, məsələn, ATƏT MAN-ın [18 dekabr 2017-ci il](#) və [12 yanvar 2018-ci il](#) tarixli bəyanatları və BMT İnsan Hüquqları Komitəsinin "[Azərbaycanın dördüncü dövrü hesabatı üzərində yekun müşahidələr](#)" (16 noyabr 2016), CCPR/C/AZE/CO/4, paraqraf 36.

³⁴ MSK-dan [verilən məlumata görə](#), 6 televiziya stansiyası, 9 qəzet və 19 veb sayt ödənişli siyasi reklam təklif etməyi qərara alıb.

Hüquqi tələblərə uyğun olaraq, ictimai yayım şirkəti bütün rəqiblərə pulsuz efir vaxtı ayırır. DTİHB SMM-ə bildirilib ki, bu efir vaxtı məhz həftədə üç dəfə həm televiziya, həm də radioda efirə getməklə namizədlər arasında bir saatlıq dəyirmi masalar üçün istifadə olunacaqdır. Birinci belə debat mart ayının 19-da yayımlanmışdı. Vəzifədə olan hazırkı prezident hesabat müddəti ərzində televiziya vasitəsilə yayımlanmış üç debatda iştirak etməmiş və orada YAP-ın Sədr Müavini və İcraçı Katibi Əli Əhmədov tərəfindən təmsil olunmuşdur. 19 martda DTİHB SMM altı televiziya kanalının, dörd qəzetin və iki onlayn medianın kəmiyyət və keyfiyyət monitorinqinə başlayıb.³⁵

XI. ŞİKAYƏTLƏR VƏ APELYASIYALAR

Seçki Məcəlləsinə görə, seçicilər, namizədlər, siyasi partiyalar və partiyalar blokları, qeydiyyatda alınmış namizədlərin nümayəndələri və müşahidəçilər tərəfindən şikayətlər verilə bilər. Şikayət seçki hüquqlarını pozan hər hansı qərar və ya hərəkətdən (yaxud hərəkətsizlikdən) verilə bilər. Şikayətlər qərarları, hərəkətləri və ya hərəkətsizlikləri mübahisə doğuran komissiyadan yuxarı seçki komissiyasına verilməlidir. MSK-nın qərarlarından şikayət şikayətçinin daimi və ya müvəqqəti yaşayış yerinə uyğun olaraq beş Apelyasiya Məhkəməsindən birinə verilir. Apelyasiya Məhkəməsinin qərarlarından isə şikayət Ali Məhkəməyə verilə bilər. Qanunda şikayətlərin verilməsi və onlara baxılması üçün qısa müddət müəyyən olunur.³⁶

Seçki komissiyalarına təqdim olunan şikayətlərə MSK və DSK-lar tabeliyində yaradılan ekspert qrupları tərəfindən baxılır.³⁷ Bu ekspert qrupları şikayətlərin mahiyyətini araşdırmalı və sonradan əlavə araşdırma aparılması göstərişi verə biləcək müvafiq seçki komissiyasına rəy təqdim etməlidir. Ekspert rəyi komissiyanın qərarı üçün əsas təşkil edəcək və 18 saat ərzində MSK-nın veb saytında yerləşdirilməlidir.

Hesabat müddəti ərzində DTİHB SMM müşahidəçilərinin görüşdüyü MSK və 46 DSK-ya hələ ki heç bir şikayət daxil olmayıb və ona görə də bu işçi qrupları öz fəaliyyətlərinə başlamayıb. DTİHB SMM müsahibləri ümumiyyətlə bu seçkidə çox az sayda şikayətin olacağını gözləyirlər.

Seçkinin nəticələri seçki günündən sonar 14 gün ərzində Konstitusiya Məhkəməsi tərəfindən elan olunmalıdır. Seçki Məcəlləsində müəyyən olunur ki, bütün MnSK-ların beşdə ikisindən çoxunda nəticələr ləğv olunarsa və bu səsvermə məntəqələrində qeydiyyatda alınmış seçicilərin sayı dairədə qeydiyyatda alınmış bütün seçicilərin 25 faizindən çox olarsa, MSK seçkiləri ləğv edə bilər. Prezident seçkisinin nəticələri həmçinin MSK nəticələrinin tabulyasiyasının pozuntusu əsasında Apelyasiya Məhkəməsinin qərarı ilə ləğv oluna bilər. Bununla belə, qanunvericilikdə növbəti mərhələdə mübahisələndirmək hüququ ilə bağlı heç bir müvafiq prosedur və müddə müəyyən olunmayıb.

XII. VƏTƏNDAŞ VƏ BEYNƏLXALQ MÜŞAHİDƏÇİLƏR

ATƏT qarşısında götürülmüş öhdəliklərə müvafiq olaraq Seçki Məcəlləsində vətəndaş və beynəlxalq müşahidəçilər tərəfindən seçkilərin müşahidəsi müəyyən olunur. Yerli müşahidəçilər fərdi qaydada və ya namizədlərin, siyasi partiyaların yaxud qeyri-hökumət təşkilatlarının nümayəndələri kimi qeydiyyatdan keçə bilərlər. Müşahidəçilərdən əlavə, namizədlər öz səlahiyyətli nümayəndələrini MSK-

³⁵ Televiziya stansiyaları: İTV (ictimai), AzTV (dövlət), ATV, Lider TV, Space və Xəzər TV; dövlət qəzetləri: *Azərbaycan, Xalq qəzeti*; özəl qəzetlər: *Kaspi, Yeni Musavat*. DTİHB SMM həmçinin aşağıdakı onlayn buraxılışların Azərbaycan versiyalarında seçki ilə əlaqəli məlumatları izləyir: www.trend.az və www.turan.az.

³⁶ Şikayət və ya apelyasiyanın təqdim olunması üçün müddət pozuntusunun baş verməsindən yaxud qərarın qəbul olunmasından və ya dərc edilməsindən yaxud iddiaçıya qərarın bildirildiyi gündən üç gün təşkil edir. Seçki günündən əvvəl 30 gündən az olmayaraq verilən şikayətlər və apelyasiyalara iki gün ərzində (seçki günü və ya seçki günündən sonra təqdim olunan şikayət və apelyasiyalar isə dərhal) baxılıb qərar verilməlidir. Əgər iddia olunan pozuntu halı cinayət hərəkəti hesab olunarsa, seçki komissiyası işi prokurorluğa göndərməlidir və prokurorluq üç gün ərzində məsələ ilə bağlı qərar verməlidir.

³⁷ Ekspert qrupları MSK-da doqquz üzvdən, hər DSK-da isə üç üzvdən ibarət təşkil olunur.

da qeydiyyatdan keçirə bilərlər. MSK-dan bildirilib ki, mart ayının 21-ə ümumilikdə 48,484 nəfər yerli müşahidəçi DSK-lar tərəfindən, 822 nəfər isə MSK tərəfindən qeydiyyata alınıb.³⁸

Namizədlərin səlahiyyətli nümayəndələri qanunla bütün MSK və DSK iclaslarını, o cümlədən seçki günündən əvvəlki iclasları müşahidə edə biləcəkləri halda, müşahidəçilər belə iclasları müşahidə etmək üçün MSK-dan xüsusi icazə almalıdırlar.³⁹ Bir sıra vətəndaş cəmiyyəti nümayəndələri DTİHB SMM-a bildirişlər ki, bu hüquqi müddəa onların iclaslara qatılmaq imkanını məhdudlaşdırmaq üçün istifadə oluna bilər. MSK-dan bildirilib ki, Mərkəzi Seçki Komissiyası öz işini müşahidə etmək üçün bütün maraqlı tərəflərə şərait yaradacaq.

Bəzi DTİHB SMM müsahibləri vurğulayıblar ki, xarici maliyyələşmə ilə əlaqədar məhdudlaşdırıcı qanun müddəaları vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarının işləmək və müşahidəçilərə təlim keçmək və onları məntəqələrə göndərmək imkanını məhdudlaşdırır. Seçkilərin Monitorinqi və Demokratiyanın Tədrisi Mərkəzi (SMDT) həm Azərbaycanda, həm də xaricdə müstəqil və peşəkar müşahidə aparmaqda mühüm təcrübəyə malik olsa da, bu təşkilat qeydiyyatsız olaraq qalır və beləliklə hüquqi statusa sahib deyil. Bu səbəbdən SMDT-nin könüllü müşahidəçiləri fərdi qaydada akkreditasiyadan keçməyi planlaşdırırlar. Bir neçə vətəndaş cəmiyyəti təşkilatı seçki müşahidəsi və “exit-poll” həyata keçirəcək.

XIII. DTİHB SMM-İN FƏALİYYƏTLƏRİ

DTİHB SMM açılışını mart ayının 9-da Bakıda keçirilmiş mətbuat konfransında edib. Missiyanın rəhbəri Xarici İşlər Nazirinin Müavini, MSK Sədri, namizədlər və onların nümayəndələri, siyasi partiyaların, kütləvi informasiya vasitələrinin və vətəndaş cəmiyyətinin nümayəndələri və diplomatik icmanın üzvləri ilə görüşüb.

ATƏT-in Parlament Assambleyası və Avropa Şurasının Parlament Assambleyası bəyan ediblər ki, onlar seçki gününü müşahidə etmək üçün müşahidəçi heyətlərini göndərəcəklər. ATƏT-in hazırkı Sədri bu seçkilər üçün Nilza de Senanı Xüsusi Əlaqələndirici və qısamüddətli ATƏT müşahidəçi missiyasının rəhbəri təyin edib.

***Bu hesabatın ingilis dilində olan sürəti yeganə rəsmi sənəd hesab olunur.
Azərbaycan dilinə qeyri-rəsmi tərcümə olunub***

³⁸ Bu rəqəmlər bütün kateqoriyadan olan yerli müşahidəçiləri əhatə edir. DSK-lar tərəfindən qeydiyyata alınmış müşahidəçilər müvafiq dairə daxilində istənilən səsvermə məntəqəsində müşahidə apara bilərsə, MSK tərəfindən qeydiyyata alınmış müşahidəçilər ölkədə istənilən bir yerdə müşahidə apara bilər. Qeydiyyat müddətləri uyğun olaraq seçki günündən əvvəl beş və on gün təşkil edir. MSK həmçinin eqzit pollar keçirmək üçün dörd təşkilatı qeydiyyata alıb.

³⁹ Seçki Məcəlləsinin 40.13-cü maddəsində nəzərdə tutulur ki, MSK hissələr müəyyənləşdirməklə hər komissiya üçün maksimum on müşahidəçi olmaqla hansı müşahidəçilərin seçki komissiyasının iclaslarında iştirak etmək hüququnun olduğunu qərarlaşdırır.